

Bilinmeyen bir fıkıh kitabı çevirisi: Hıyeretü'l-fukaha

Mustafa Argunşah
Erciyes Üniversitesi, Kayseri

Yazar ve eserin tanıtımı

Ankara'da Millî Kütüphane'de *Kesik Baş Hikâyesi* üzerinde çalışırken Yz. A. 2461 numaralı yazmanın içinde tesadüfen bulduğum ve kütüphane kataloğunda kaydı bulunmayan bir fıkıh kitabı dikkatimi çekmişti. İçerisinde dokuz adet kitabın bulunduğu bu cildin 169b-219a yaprakları arasında yer alan 50 yapraklık bu kitabın adı *Hıyeretü'l-fukaha*'dır.

Hıyeretü'l-fukaha, Abd el-Gafûr b. Lokman b. Muhammed el-Kerderî (öl. H. 562/M. 1166–1167) tarafından Arapça olarak yazılmış bir fıkıh kitabıdır. Hanefî fıkının âlimlerinden birisi olan Kerderî, *Taceddin*, *Şerefü'l-kuzât* ve *Ebu'l-mefahir* adlarıyla da tanınmaktadır. Aslen Harezm'in Kerder köyündendir. Halep'te yaşamıştır. Yazarın Hanefî fıkına dair bilinen beş eseri vardır: *Usûl el-fıkh*, *Şerhü't-tecrîd*, *Şerhü'l-câmi el-sagîr*, *Şerhü'l-câmi el-kebîr* ve *Hıyeretü'l-fukaha*.¹

Hıyeretü'l-fukaha önce Arapçadan Farsçaya tercüme edilmiştir. Türkiye Kütüphanelerinde Arapça ve Farsça çok sayıda nüshası bulunmaktadır.² Bizim üzerinde duracağımız nüsha ise Farsçadan kısaltılarak Türkçeye çevrilmiştir. Eserin Farsçadan Türkçeye kim tarafından, ne zaman ve nerede çevrildiği ile ilgili herhangi bir kayıt yoktur. Bu nüsha, Tomruka Molla bin Ahtula tarafından 1190 senesi Ramazan ayında (14 Ekim–13 Kasım 1776) katı günü (?) istinsah edilmiştir. Kitabın sonunda bu bilgiler şöyle yer al-

1. Kerderî hakkında şu kaynaklara bakınız: Mustafa b. Abdullah (Hacı Halife) (1941: 346, 562), Hayreddin Zirikli (1997: 32), Bağdatlı İsmail Paşa (1951: 587), Bağdatlı İsmail Paşa (1945: 425), Ömer Rıza Kehhale (1376: 269), Fuat Sezgin (1967: 429).
2. Örnek: Beyazıt Devlet Kütüphanesi Veliyüddin Efendi Böl., 3288/1 ve 1551/4; Giresun İl Halk Kütüphanesi, 3437/2; Süleymaniye Kütüphanesi Halet Efendi İlavesi, 130 vb.

maktadır: “İn kitâb katı küni tamâm boldı v’ allâhu a’lem bi’s-savâb rama-zân ayında tamâm boldı... fi târîh sene 1190” (219a).

Kahverengi harap bir cilt içerisindeki eser, 208×160, 168×139 mm ölçülerindedir ve filigranlı kâğıda talik kırmızı yazıyla yazılmıştır. Her sayfada 15 satır vardır. Yalnız 180a ve 180b sayfaları 14 satırdan oluşmaktadır. Kitapta çok az başlık kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Eserde iki yerde kopma vardır ve buralarda kaçar yaprak düştüğü belli değildir.

Elimizdeki nüsha besmeleyle başlamaktadır. Bu besmele satırın yarısında biter ve onun bittiği yerden itibaren üç satırlık Arapça bir ibare yer alır. Dördüncü satırın dördüncü kelimesinden sonra Türkçe metin başlar.

Girişte mütercim, eserin adını vererek Farsçadan çevirdiğini söyler. Ayrıca kitabın hacminin geniş olduğunu belirterek, aslında bulunan bazı meseleleri bilmenin faydasızlığı yüzünden kısaltarak Türkçeye çevirdiğini anlatır: “Bu kitâbnın adı hıyeretü’l-fukaha turur, bu fârsî êrdi, türkî dili birle tercüme kıldı[m] kim tükellerim [?] bundan fâyide algaylar (...) ve kitâbnın barısın beyân kılsak söz köp êrdi, ol sebebden ba’zı mesâ’il kim der-kâr turur, anı bilmekden çâre yok, bu fakîr (...) bu bâbda maksûd êrdi, kudreti yetgünçe iştigâl kıldı” (169b4-10).

Eserin Arapça ve Farsça nüshalarının adı bazı kaynaklarda ve kataloglarda *Hayretü’l-fukaha* olarak geçmektedir.³ Bu durum, yazmalarda eserin adının ilk harfinin bazen ha (ح) bazen hu (ه) ile yazılmasından kaynaklanmaktadır. Anlama dikkat edilirse kitabın adının *Hayretü’l-fukaha* olmadığı açıkça görülecektir. *Hıyeretü’nin* ‘aralarından beğenme, seçme; beğenilmiş, seçilmiş’ gibi anlamlarından hareket ettiğimiz zaman eserin adı ‘Fakihlerin seçkinleri veya seçkin fakihler’ anlamına gelmektedir.

Eserin muhtevası

Eser İslam diniyle ilgili sorular ve cevapları şeklinde tertip edilmiş bir fıkıh kitabıdır. Kitapta kısa bir mukaddimeden sonra hemen “tahâret ve gusl beyânında turur” (169b11) başlığıyla konuya girilir. Kitap boyunca bap ve fasıl başlıkları kullanılmamıştır. Yalnız bir yerde bap (*bâb teyemmün kılmak beyânında* 179b5), bir yerde fasıl (*fasıl mekrûhlar beyânında* 203a2) geçmektedir. İçerisinde bazen başlıklar varmış gibi görünüyorsa da (örnek: *hâcet namâzı beyânında* 214a12) aslında hiçbir tasnife bağlı değildir. İslam fıkına ait yüzlerce soru “mes’ele” şeklinde ortaya konulmakta ve cevaplar verilmektedir.⁴

3. Beyazıt Devlet ve Süleymaniye Kütüphanelerinin katalogları.

4. Metinde bazen sorulan soruların cevabı verilmeden başka bir meseleye geçildiği de tespit edilmiştir. Örnek: 180a/14.

Bu cevaplar Hanefi fıkıhuna göredir. Zaman zaman Şafî mezhebindeki farklılıklar da gösterilmekte, yeri geldikçe konuya uygun hikâye ve kıssalar anlatılmaktadır. Bunlar ya "hikâyet" yahut "hikâyetde ayturlar" gibi başlıklar altında verilir. Konularla ilgili ayet ve hadisler Arapça olarak zikredilmekte, arkasından "yani" diye başlayarak Türkçe açıklamaları yapılmaktadır.

Eserdeki bazı konular ve başladıkları sayfa ve satırlar şunlardır: *tahâret ve gusül* (169b11), *teyemmüm* (179b5), *namâz* (180a8), *cuma namâzı*, *namaz vakitleri*, *bayram namazları*, *mezarlıkta tekbir getirmenin fazileti* (182a7), *tekbirin sevabı*, *oruç* (184b9), *teravih namazının faziletleri* (187b15), *kabir ziyareti* (183a1), *zekât* (183a13), *öşür* (184b5), *tekbir-i teşriklerin sevabı* (188a13), *iki bayram arasında nikâh kıymak* (188b6), *kâbin* (189a5), *nikâh* (189b15), *miras*, *boşanma* (193a2), *ticaret* (194b11), *tavan 'diyet'* (195b4), *hiyanet* (197a4), *avlanmak*, *av eti*, *hayvan kesmek*, *etin haram ve helalliği* (198a11), *miras ve kısmet* (202a1), *çeşitli kıssa ve hikâyeler*. Son bölümde ise Hz. Muhammed'in eşlerinin adları (218a5-10) verilmektedir.

Yazar eserini çeşitli şahıs ve kaynaklardan yaptığı alıntılarla anlatmaktadır. Yalnız bir yerde "sahib-i hiyeretü'l-fukaha aytur" (200a11-12) diyerek kendi görüşünü de belirtmiştir.

Eserin bazı imlâ özellikleri

Eserde çok kötü bir yazı kullanılmıştır. Eserin yazısı müstensihin bu devrin diline hâkim olmadığını yahut Türkçeyi iyi bilmediğini düşündürmektedir. Çünkü;

1. Aynı müstensih Eski Osmanlıca ile yazılmış (muhtemelen 14. yüzyıl) Kirdeci Ali'nin *Kesik Baş Hikâyesi*'ni de istinsah etmiştir. *Hiyeretü'l-fukaha* ile aynı ciltte bulunan 87 beyitlik bu manzum metinde çok sayıda yanlış yazılmış kelime vardır. Hatta manzum metin âdeta mensur bir esere dönüştürülmüştür. Zaman zaman kelimeler bile atlanmış, bu yüzden de birçok beyitte vezin bozulmuştur.

2. *Hiyeretü'l-fukaha* çok düzensiz bir metindir. Eserin daha ilk sayfasının 6. satırında cümle tekrar edilmiştir.

3. Metinde birçok kelime yanlış yazılmıştır. Bunlar da müstensihin bu dili ya hiç bilmediğini yahut az bildiğini göstermektedir: *arılmasa* yerine *ayrılmasa* (175a13), *arılgay* yerine *ayrılgay* (194b7) vb. Müstensih tanımadığı kelimeleri âdeta uydurmuş ve onlara yeni biçimler vermiştir.

4. Yazmalarda pek alışık olmadığımız üzere, satır sonlarında kelimeler sık sık bölünmüştür. Fakat bu bölünmelerde hatalar yapılmıştır: *batka-ndın* (187a4-5), *bilme-klik* (196b6-7), *dervişle-rge* (172a1-2), *tuta-rsen* (186b7-8), *saklamakda* (196b10-11), *yo-kımu* (180b8-9) vb.

5. Nazal *n* sesi metin boyunca *n/ng* biçiminde karışık yazılmıştır.

6. *song* kelimesi metinde sıklıkla *sonüñ* biçiminde yazılmıştır.

7. Metinde birçok kelime birbirinden farklı imlalarla yazılmıştır. Kimi örnekleri şunlardır:

at (11 kez) ~ *aṭ* (15 kez) ~ *ad* (1 kez)
deve (1) ~ *teve* (2) ~ *tëve* (14)
donguz (1) ~ *doṅuz* (1) ~ *tonguz* (2)
etin (6) ~ *eṭin* (1)
içün (4) ~ *üçün* (metin boyunca)
kindük (1) ~ *kündik* (3)
su (54) ~ *suy* (13)
toprak (2) ~ *tokrak* (4)
yeddi (9) ~ *yedi* (2) ~ *yeti* (5) ~ *yetti* (2).

8. Metin çalakalem yazılmış görüntüsü vermektedir. Kimi kelimelerde bazı harfler veya ekler yazılmamıştır: *boğazla[ga]nga* (197a2), *bolu[r]mu* (177b7), *[dü]rüst* (179a14), *kıldu[ru]p* (174b14), *togur[ur]da* (179b14), *üçü[n]* (185a15), *yigitle[rniñ]* (186a11) vb.

Eserin bazı dil özellikleri

İlk bakışta bu kitabın hangi tarihi lehçeyle yazıldığı hakkında kesin bir sonuca varmak zordur. Eserde dikkatimi çeken bazı dil özelliklerini tartıştıktan sonra sonuç bölümünde bir şeyler söylemek mümkün olacaktır. *Hiyeretü'l-fukaha'nun* metninin tamamını bilgisayarına yükledim ve metnin gramatikal dizinini çıkardım. Eserin dilini tayin etmede belirleyici olacak bazı özellikler şunlardır:

1. *b- > v-*: Eserde Eski Türkçenin kelime başı *b-*leri korunmuştur. Yalnız iki kelimedede *b- > v-* değişmesi tespit edilmiştir: *bar* (52 kez), *bar-* (26 kez); *var* (1 kez), *varduqda* (1 kez).

2. *bol- ~ ol-*: Metnimizde *bol-* fiili yanında *ol-* biçimi de kullanılmıştır: *bol-* (576 kez) ~ *ol-* (22 kez).

3. Eski Türkçenin *er-* yardımcı fiili metnimizde *êr- ~ ê-* olarak birlikte kullanılmaktadır: *êr-* (194 kez) ~ *ê-* (32 kez).

4. Eski Türkçenin *er-* fiilinden yapılan ve 'değil' anlamı veren kelime metnimizde *êrnes*, *êrmez* ve *ênes* olarak kullanılmıştır: *êrnes* (35 kez) ~ *êrmez* (5 kez) ~ *ênes* (14 kez). Metinde üç yerde *degül ~ döğül* kelimesi tespit edilmiştir: *câ'iz degüldür günâh turur* (206a7), *dөгüldür* (205a13), *oları otğa yaqacaq döğülün* (207a7). *êrnes ~ êrmez ~ ênes* Çağataycanın, *degül ~ döğül* Memluk Kıpçakçasının özelliğidir.

5. Metnimizde *teg* 'gibi' edatı yanında bir kez de *kibi* edatı geçmektedir: *teg* (14 kez) ~ *kibi* (1 kez). Çağataycada kullanılan *dæg/tæg* örneğine rastlanmamıştır. Bu edat, Çağataycada Nevayi öncesinde *teg*, Nevayi'den sonra çoklukla *dæg/tæg* şeklindedir. *Hiyeretü'l-fukaha*'da *dæg/tæg* yoktur, tamamen *teg*'dir. Kıpçakçada ise *dek/dey* biçimindedir. Yalnız CC'de daima *teg* kullanılmıştır (Karamanlıoğlu 1994: 17, 112). *Gülistan Tercümesi*'nde *tig* (*tæg*) kullanımı da yaygındır.

6. Metnimizde iki ve daha fazla heceli kelimelerin sonundaki *g* sesi çoklukla devam etmesine rağmen bazı kelimelerde düşmüştür. Bazılarında ise ikili hatta üçlü kullanımlar görülmektedir: *kuyug* (6 kez) ~ *kuyu* (3 kez), *tolug* (3 kez) ~ *tolu* (1 kez). Son ses *g*'leri düşmüş, +*l* ~ +*lU* ekli örnekler Oğuzcalaşmış Memluk Kıpçakçasının özellikleridir: *âzâdlu* (1 kez), *çaklıg* (6 kez) ~ *çaklık* (84 kez) ~ *çaklı* (1 kez) vb. Yaygın olarak kullanılan +*lXG* eki eserdeki Çağatayca özellikleri göstermektedir.

7. Metnimizde kelime başı *t*'leri çoklukla devam etmesine rağmen bazı kelimelerde *d*'leşmiştir: *tag* (3) ~ *dağ* (1), *takı* (2) ~ *dahı* (14), *tamak* (4) ~ *damak* (1), *taşla-* (7) ~ *daşla-* (1), *teg-* (14) ~ *tæg-* (21) ~ *deg-* (1) ~ *dæg-* (8), *teve* (2) ~ *tève* (14) ~ *deve* (1), *tè-* (34) ~ *dè-* (12), *til* (9) ~ *dil* (1), *tile-* (15) ~ *dile-* (1), *tonguz* (2) ~ *donguz* (1) ~ *doğuz* (1), *tört* (2) ~ *dört* (26), *tur-* (40), *turur* (502) ~ *dur-* (4), *tut-* (37) ~ *dut-* (2), *tüş-* (21) ~ *düş-* (9). Metinde yalnız *t*'li ve yalnız *d*'li biçimlerde rastlanmaktadır. *d*'li biçimler eserdeki Kıpçakça öğelerdir. *t*'li biçimlerin çokluğu ise Çağatayca özelliklerin ağırlığını göstermektedir.

8. Ayrılma durumu eki +*dAn* ve +*dIn* olarak birbirine yakın sayıda kullanılmıştır: +*dIn* (185 kez) ~ +*dAn* (197 kez) ~ +*tAn* (1 kez), +*dAn/dIn* (*y*'li ve üstünlü) (4 kez). Eserde +*dIn*'li örnekler Çağataycanın, +*dAn*'li örnekler (bunlar çoklukla elifle yazılıyor) Memluk Kıpçakçasının özellikleridir. Çağataycanın hiçbir döneminde +*dIn* yanında +*dAn* eki yarı yarıya kullanılmamıştır. Eckmann'ın da belirttiği gibi bu, Memluk Kıpçakçasının hususiyetidir (Eckmann 1988: 67).

9. Geniş zamanın olumsuzu çoklukla *-mAs* şeklindedir. Nadiren de olsa *-mAz*'lı kullanımlar vardır. Örnek: *bolmas* (58 kez) ~ *bolmaz* (1 kez).

10. Görülen geçmiş zaman eki ünsüz uyumuna uymamakta ve çoklukla tonlu ünlü ile gelmektedir. Metnimizde 4 yerde uyuma girdiği görülür: *-dl* (eser boyunca) ~ *-tl* (4 kez). *-dl* eki Memluk Kıpçakçasının özelliğidir.

11. 3. teklik şahıs iyelik eklerinden sonra zamir *n*'si bazen kullanılmakta bazen kullanılmamaktadır: *agzığa* (5 kez) ~ *agzına* (2 kez) ~ *agzına* (1 kez), *arasıda* (2 kez) ~ *arasında* (5 kez), *ayında* (hepsi *n*'li), *burıda*, *burıdan*, *burığa* (hepsi *n*'siz). *n*'siz kullanımlar Çağatayca özelliğidir.

12. 3. teklik şahıs iyelik eki düz olmasına rağmen metinde bazen yuvarlak ünlülü olarak da gelmektedir: *ehliğa* (214a3), *ornunda* (178a11), *sözüdü* (200a9), *söziini* (177a3), *tüğüni* (172b14), *tüşünde* (214b7), *üstünden* (179b3), *üstüğe* (179a4), *üstünge* (187a6) vb.

13. Soru kelimesinin yalnız iki yerde (aynı cümlede) düz ünlülü örneğine rastlanmıştır, gerisi yuvarlak ünlülüdür: *mU* (83 kez) ~ *ml* (2 kez). *ml/mU* soru kelimesi Kıpçakçada düz ve yuvarlak ünlülü olabilmektedir (Karamanlioğlu 1994: 139). Çağataycada ise tamamen yuvarlak ünlülüdür. Eser bu konuda Çağataycaya yaklaşmaktadır.

14. Metinde ilk hecedeki *e/é* seslerinin durumu karışıktır. Tasniften anlaşıldığına göre *e*'li yazımlar daha ağırlıktadır. Eserde ikili örneklere rastladığımız gibi yalnız birisinin kullanıldığı örnekler de vardır. Şu kelimeler *e* ile yazılmıştır: *ber-*, *ye-*, *yeddi*, *yedi*, *yem*, *yer*, *yet-*, *yetiş-*, *yetmiş*. *e*'li kullanımlar Kıpçakçanın, *e*'li kullanımlar ise Çağataycanın özelliğidir. Eserde çok sayıda kelimenin başında ya da ilk hecesinde *e* sesi kullanılmıştır. Bu kullanım Çağataycanın temel karakteridir.

15. *Ne* soru kelimesi çoklukla *ne* olarak yazılmış, *né* biçimi de kullanılmıştır: *ne* (47 kez) ~ *né* (5 kez).

16. Üç kelimedede başta *y-* türemesi olmuştur: *yip* 'ip' (5 kez), *yipek* 'ipek' (1 kez), *yiplik* 'iplik' (1 kez).

17. Kelime başında *b-/m-* konusu karışıktır. Aynı kelimenin ikili kullanımına da rastlanmaktadır:

b-	~	m-
<i>banga</i> (6 kez)	~	<i>manga</i> (12 kez)
-	~	<i>men</i> (24)
-	~	<i>menden</i> (3)
<i>bendeş</i> (1)	~	-
<i>beni</i> (1)	~	<i>meni</i> (4), <i>mini</i> (2)
-	~	<i>menim</i> (2), <i>meniñ</i> (23)
<i>bing</i> (2)	~	<i>ming</i> (15)
-	~	<i>min-</i> (4)
<i>biz</i> (8)	~	-
<i>boyun</i> (10)	~	-
<i>bu</i> (hepsi)	~	-
<i>bular</i> (9), <i>bunlar</i> (2)	~	-
<i>bunga</i> (1)	~	<i>muña</i> (1)
-	~	<i>munça</i> (1)
-	~	<i>mund</i> (2)
<i>bundan</i> (2)	~	-
<i>(uş-)bundag</i> (3)	~	<i>mundag</i> (24)

-	~	<i>mundan</i> (4), <i>mundın</i> (3)
-	~	<i>munga</i> (1)
<i>bum</i> (2)	~	<i>muni</i> (5)
<i>bunñ</i> (1)	~	<i>munñ</i> (1), <i>munuñ</i> (4).

18. Metnin dili hakkında karar verirken belirleyici olabileceklerini düşünerek zarf-fiil eklerinin bir dökümü de çıkarılmıştır:

- p zarf-fiili: düz ünlülü kök/gövde + -Ip (214 kez)
- düz ünlülü kök/gövde + -Up (21 kez)
- yuvarlak ünlülü kök/gövde + -Ip (1 kez)
- yuvarlak ünlülü kök/gövde + -Up (89 kez)
- UñcA (2 kez) ~ -GUñçA (6 kez), -GAç (3 kez), -dUKdA (2 kez), -GAndA (14 kez)
- y (3 kez), -mAy (10 kez) ~ mAyln (7 kez) ~ -mAdl (2 kez)
- gAll '-mek için' (1 kez)
- UrdAl/-ArdA (15 kez)
- UrdIn '-dikten' (1 kez)
- KAndIn/-KAndAn (18 kez)
- mAsdAn/-mAsdIn (3 kez)
- A al- (5 kez), -A başla- (1 kez), -A bil- (3 kez), -A bol- (1 kez), -A kör- (1 kez), -A tur- (25 kez)
- U bér- (1 kez)

Değerlendirme

Hıyeretü'l-fukaha Harezmi Türkçesi eseri olamaz. Çünkü eser $d > d > y$ değişimini tamamlamıştır. Bütün örnekler y 'leşmiştir.

Eserin dilinde Kıpçakça ve Çağatayca özellikler yan yanadır. Doerfer'in *Münyetü'l-Guzat* için yaptığı tespitlerin *Hıyeretü'l-fukaha* için de geçerli olduğunu düşünüyorum. Doerfer'in tespitine göre, "Münyet, Çağatayca olarak yazılmak istenmiş; ancak yazarı Memlûk Kıpçakçası konuşulan bir ortamda, çevresindeki dilin bütün şekillerinden alıntılar yapmıştır. Benzeri husûslar, eski Osmanlı şairlerinin Çağatayca olarak yazmaya niyetlendikleri şiirlerinde de görülmektedir" (Doerfer 1996: 232). Mısır'da yazılan *Hıyeretü'l-fukaha* da Memlûk Kıpçakçası-Çağatayca karışık dilli bir eserdir. Eserde kimi Oğuz (Eski Osmanlıca) unsurlar da bulunmaktadır.

Örnek metin

(187b)(13) (...) **mes'ele** müsâfir seferde (14) rûze tutmaklık yahşırak turur 'ulemânîñ ittifâ[k]ı birle ve eger yese zev bolğay (15) ve hâzırda kazâsı tutğay **terâvîh namâzınıñ fezâyili** bilgil kim rasûl 'aleyhi's-selâm (188a)(1) mi'râc keçesi ve namâznu şevâbını kördiler ve hudây ta'âlâdın der-ğâst kıldılar siz ümmetler (2) üçün rasûl 'aleyhi's-selâm üç keçe terâvîh namâzı cemâ'at birle kılıp turur (3) dördünçide aytıp tururla[r] her keçe cemâ'at birle kılısam otuz keçe bu terâvîh namâzı (4) ümmetlerimge farîzâ bolğay ve kâhillik kılğaylar tēp qorqar-men tamuğğa (5) sizâ-vâr bolğaylar pes hücrelerinde kılurlar êrdiler ve za'ifelerige (6) buyurdılar tâ kim alarğa iktidâ kılurlar êrdiler emîrû'l-mü'minîn 'Alî ekremu'llâhi (7) veche rivâyet kılurlar kim ramazân ayınıñ avvalğı keçesi namâz-ı terâvîhni (8) cemâ'at birle oquğan kimersele barça günâhlarındın arılgay andağ anadın (9) yengi tuğğan teg bolğay ve 'arş namâzın oquçılar barça günâhlarıngız yarlıkandı (10) ve hudây ta'âlâ aytıp turur kimerse terâvîh namâzını okumasa men andan tiler-men (11) kim ne içün okumadıñ her kişi bir 'özr birle terâvîh namâzın okumağan bolsa tâ kim ramazân (12) ayı bâkî turur kazâ kılmak kerek ve kündüz terâvîh namâzınıñ her rek'atını bir rek'at (13) birle qoşsunlar ve tamâm sünnetlerde hüküm uş-bu turur **mes'ele** qurbân 'iydiniñ tekbîr-i (14) teşrîk aytmaklık sünnet turur tokuzunçı kün 'arefe küni turur ve qurbân ayında (15) uş-ol künden başlağay her farîza namâzından song öredin burun İmâm Hanîfe rahmetu'llâh katında (188b)(1) sekiz vaqt namâzğaça aytğay imâmın katlarıda tâ yigirmi üç namâzğaça (2) aytğay imâmın ve fetvâ bu kavlgâ turur rasûl 'aleyhi's-selâm aydılar tekbîr-i teşrîk (3) aytmaklık barça peygamberler sünnet aytmış ve hiç 'ibâdet şevâbın bu künlerde tekbîr-i teşrîk (4) aytmaklık şevâbığa yetmes (...) (6) (...) **mesâ'il-i nikâh** iki 'iyd arasında nikâh kılmak beyânında turur rivâyet (7) kılurlar kim şevvâl 'iydi cum'a küni bolup êrdi rasûl 'aleyhi's-selâm cum'a (8) namâzığa kelip olturup êrdi bir kimerse nikâh kılmakğa rasûl 'aleyhi's-selâm(9)nu ündedi êrse rasûl 'aleyhi's-selâm aydılar nikâh beyne'l-'iydeyn (10) ya'nî biri 'iyd namâzı ve biri cum'a namâzı bu ikisi iki 'iyd turur bir künde (11) kelse bu iki arasında nikâh revâ êrme ve 'Âyişe (raz. 'anhâ) aytıp (12) turur kim meni rasûl 'aleyhi's-selâm şevvâl ayında evige keltürdi (...)

Kaynaklar

- Bağdatlı İsmail Paşa (1945) *İzahu'l-Meknun 1*, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yay.
- Bağdatlı İsmail Paşa (1951) *Hediyetü'l-Ârifin Esmâü'l-Müellifin ve Âsâru'l-Musannifin 1*, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yay.
- Doerfer, G. (1996) Müstafa Uğurlu (Nâşir): Anonim. *Münyetü'l-Guzât*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları 676, Ankara 1987. 331 s., 3 levha [tanıtma], *Türk Dünyası Araştırmaları* 104 (Ekim 1996), 229–232. [Yazının orijinali *Central Asiatic Journal* 33 (1989), 139–142'de yayımlanmış, Almanca aslından E. B. Özbilen tarafından Türkçeye çevrilmiştir.]
- Eckmann, J. (1988) *Çağatayca El Kitabı*, çev. Günay Karaağaç, İstanbul: İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yay.
- Fuat Sezgin (1967) *Geschichte des Arabischen Schrifttums 1*, Leiden: Brill.
- Hayreddin Zirikli (1997) *el-A'lâm Kamusu Terâcim 4*, Beyrut.
- Karamanlioğlu, A. F. (1994) *Kıpçak Türkçesinin Grameri*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.
- Mustafa b. Abdullah (Hacı Halife) (1941) *Keşfü'z-Zünûn 1*, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yay.
- Ömer Rıza Kehhale (1376) *Mucemü'l-Müellifin*, Dımaşk: Darü'l-Kütübü'l-Mısıriyye.
- Toparlı, R. et al. (2003) *Kıpçak Türkçesinin Sözlüğü*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.

